

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ

ФАКУЛТЕТ: ФИЛОЗОФСКИ

ИЗВЛЕШТАЈ

о оцјени подобности теме и кандидата за израду докторске тезе

кандидата ЕМИРА СИНАНА под насловом

**,„УТИЦАЈ МЕТОДЕ УВЈЕРАВАЊА НА РАЗВОЈ САМОПОШТОВАЊА И ЕМПАТИЈЕ
УЧЕНИКА“**

ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Проф. др Бране Микановић, ванредни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, биран у ужу научну област Општа педагогија;
2. Проф. др Драго Бранковић, професор емеритус Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, биран у ужу научну област Општа педагогија, члан;
3. Проф. др Златко Павловић, ванредни професор на Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву, биран у ужу научну област Општа педагогија, члан.
4. Доц. др Ђорђе Чекрлија, Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци, биран у уже научне области Психологија личности и Психометрија, члан

Састав Комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звање, назив уже научне области за коју је изабран у звање, назив универзитета и факултета у којем је члан комисије стално запослен.

1. БИОГРАФСКИ ПОДАЦИ, НАУЧНА И СТРУЧНА ДЈЕЛАТНОСТ КАНДИДАТА

Емир Синан, по занимању је дипломирани професор педагогије, рођен је у Горњем Вакуфу 16.02.1982. године. Основну и средњу школу завршио је у Горњем Вакуфу – Ускопљу. Наставнички факултет завршио је на Универзитету „Џемал Биједић“ у Мостару 30.09.2005. године и дипломирао је највишом оцјеном (десет). У периоду од једне школске године (2004-2005) радио је као асистент – демонстратор на предмету

Едукометрија. Постдипломски студиј завршио је 02.10.2010. године и стекао академско звање *магистар педагошких наука*.

Радни однос је засновао у Основној школи „Горњи Вакуф“ у Горњем Вакуфу – Ускопљу, на мјесту педагога школе 09.01.2006. године. Стручни испит је положио у априлу 2007. године у *Министарству образовања, науке, културе и спорта Средњобосанског кантона*. Ангажован је на Едукационском факултету у Травнику у академској 2013/14. години на пословима вишег асистента на колегију *Андрографија*. У академској 2014/15. години ангажован је на предметима: *Методика рада школског педагога, Интегративна педагогија, Предшколска педагогија, Педагогија слободног времена, Интеркултурална педагогија и Андрографија*.

Посједује искуства и знања са бројних семинара, а неки од њих су: „Principles for a free society“ у Шведској 2007, семинар *Центра за ненасилну акцију и комуникацију* из Београда „Ненасилна акција и комуникација“ БиХ 2007, семинар НВО Млади лидери у региону из Београда „Млади лидери“ БиХ 2007. Независни истраживач у УНИЦЕФ – овим пројектима 2010-2013. године. Прошао је и семинар о *Активном учењу у настави*.

Лиценциран је за рад од стране „Civitas“ организације БиХ за самосталну реализацију пројеката из области демократије и људских права. Поред свега наведеног, кандидат иза себе имам велики број пројеката из области образовања у сарадњи са владиним сектором (општина, кантон, федерација) и невладиним сектором: *Дјеца са посебним потребама, Насиље у породици, Однос ученик – наставник, Међународно уvezивање школа, Инклузија, Екологија, Активно учење у настави, Социјална инклузија и дјечија права* само су неке од тема које се налазе у поменутим пројектима. Перфектно познаје енглески језик и на нивоу је разумијевања њемачког језика. Оспособљен је за рад на рачунару.

Библиографија кандидата:

1. Синан, Е. (2006). *Организација групног облика рада у оквиру предмета Босански језик у другом разреду основне школе.* (стр 125) Сарајево: Наша школа.
2. Синан, Е. (2009). *Приказ и анализа “Васпитање игром и умјетношћу”.* (стр. 127) Сарајево: Наша школа.
3. Синан, Е. (2014). *Метријске карактеристике тестова знања.* Београд: Образовна технологија.

4. Синан, Е. (2014). *Континуирана евалуација групног облика рада*. Београд:
Образовна технологија.

Кандидат је био уредник у школским уџбеницима:

1. Предмет: Моја математика, Разред: ИИ, Година издања: 2011., Издавач:
Вријеме/НМ.

2. Предмет: Моја почетница, Разред: И, Година издања: 2011., Издавач:
Вријеме/НМ.

- a) Навести неопходне биографске податке: школовање, успјех у току школовања, кретање у служби, резултати научно-истраживачког или стручног рада, јавна признања, друштвене активности и познавање страних језика;
- б) У прилогу биографије доставити списак објављених научних радова.

2. ЗНАЧАЈ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Ово истраживање има велики научни значај, јер се ради о увођењу иновација кроз примјену експерименталног програма. Тим програмом ће се обухватити могућности утицаја и на подручје образовања и васпитања. На подручје образовања у смислу увјеравања ученика да развија своје способности за учење, самостално и самосумјерено учење, а у смислу васпитања на јачање личности и на „поправљање“ ставова о властитим способностима.

Увођење иновација у васпитно-образовни процес, мање више, увијек је реакција на традиционални рад у васпитно-образовним институцијама. Изузетно је битно уношење нових, интензивнијих, рационалнијих и ефикаснијих рјешења у васпитно-образовни процес, посебно онај који се остварује за вријеме наставе и васпитног рада у одјељенској заједници. Полазећи од тога да се савремена тенденција у образовању креће од *образовање за живот у образовање је живот*, тиме се васпитање уопште, посебно морално васпитањеданас, намеће као незаобилазни сегмент функционисања и појединца, мањих и већих група, као и друштва у цјелини. Турбулентна кретања у савременом друштву траже одговор на питање: *Како произвести високоморалне личности које ће моћи одговорити на највеће изазове савременог друштва?*

Морал представља скуп обичајних норми (правила) понашања, којима се регулишу односи међу људима, односи човјека према родитељима, рођацима, дјеци, особама супротног пола, младима, старијима, претпостављенима, потчињенима, сународницима, суграђанима, сусједима, пријатељима, болеснима, унесрећенима..., па и

према самоме себи. Морал је изразито људска категорија. Појавио се и развијао у људском друштву, одређује га систем неписаних норми. Различита друштва имају различит морал и различито морално васпитање. Свако друштво настоји да „морализује“ чланове своје заједнице у складу са специфичностима и обиљежјима националних и културних традиција, али и у складу са вриједностима општечовјечанског морала. Наше савремено друштво захтијева од васпитања изграђивање личности у духу морала који је општеприхватљив за све, односно који је изграђен и који се темељи на систему вријендости. Морално васпитање за Милана Баковљева (1997) је укупност интенционалних утицаја на морални развитак личности. Аутори сматрају да је то и посебно васпитно подручје, компонента свестрано развијене личности и представља организован, плански, систематски процес моралног формирања моралне личности (Јовановић, 1998). Морално васпитање је увијек и друштвено васпитање (припрема појединца за заједнички живот у друштвеној групи и заједници; (Круљ, Качапор, Кулић, 2001) морално васпитање је процес формирања моралних одлика човјека, погледа на свијет, људско друштво и човјека, моралних осjeћања, позитивних својстава воље и карактера, навика моралног понашања и дјеловања у складу са прихваћеним нормама. Остварује се на свим мјестима човјековог живота и рада и траје колико и сам живот (Бранковић, Илић, 2003). Морално васпитање је процес моралног формирања и моралног обликовања појединца у друштвену личност; тај процес обухвата: стицање моралних сазнања, формирање моралних увјерења и формирање моралног понашања и дјеловања.

Већина аутора је сагласна око питања метода моралног васпитања. Методе моралног васпитања су проверени, ефикасни начини утицаја на морални развој и морално васпитање дјеце и младих. Постоје четири методе моралног васпитања: *метода увјеравања, навикавања, подстицања и спречавања*. Једна од основних метода моралног васпитања јесте метода увјеравања. Састоји се у дјеловању на свијест и емотивни живот ученика, јасним и емоционално обоженим објашњењима моралних ставова или поступака са сврхом да се изграде морални ставови и увјерења. Метода увјеравања примјерима конкретног дјеловања појачава утицај на емотивни живот васпитника. То може бити жива ријеч наставника, изражайно читање умјетничког текста, интерпретација слике, драматизација и сл. Значајно је да ријеч, објашњења и поуке не остану само рационално, уопштено морализовање него да ријечи одлазе „срцу“, да утиче на емоције, расположења, да потичу на дјеловање. Увјеравати значи

заправо одређену моралну појаву тако јасно објаснити, конкретизовати, показати њену моралну оправданост и етичку љепоту да она буди угодна чула, осјећај дужности и одговорности и да унутрашњом мотивацијом потиче на морално дјеловање. Осим тога што ова метода има значај за морално васпитање, она је битна и за цјелокупно васпитање. Тако се метода увјеревања, поред осталим метода, убраја и у опште методе васпитања, методе породичног васпитања, методе васпитања у домовима и сл.

Увјерења мобилишу емоционалну и вольну сферу човјекова бића, побуђују осјећај сигурности, самопоуздања, она снажно потичу на дјеловање у борбу за истину, за равноправније и хуманије односе међу људима. Ова метода се може појавити у више облика. Споменут ћемо два облика те методе која се чешће појављују, а то су: морално вредновање и стварање идеала.

Самопоштовање је негативна или позитивна слика о себи. То је начин на који вреднујемо оно што чинимо, оно што јесмо и резултате које постижемо. Мильковић и Ријавец (1996) под самопоштовањем подразумијевају вриједносну и емоционалну компоненту појма о себи. Истичу да је самопоштовање и субјективна категорија, односно наша лична процјена себе, која не мора увијек имати везе с објективним критеријима. Самопоштовање подразумијева у психологији евалуацију или дојам особе самој о себи. Може се односити на лик и способности појединца, сјећања на забивања из прошлости и властите перцепције. Под самопоштовањем (self-esteem) подразумијевамо вредновање или евалуацију себе било на позитиван било на негативан начин.

Појам емпатија се употребљава да означи процес непосредног уживљавања у емоционална стања, мишљење и понашање других особа (Хофман, 2003). Појам емпатије је широк, па је тешко дати јединствену дефиницију која би обухватила све њене аспекте. Шта ће се подразумијевати под појмом емпатије зависи, прије свега, од специфичне теоријске позиције и процедуре мјерења која је повезана са њом. Аутори се углавном не слажу око важности когнитивних процеса у емпатији, односно неки аутори сматрају да је когнитивна емпатија предуслов емоционалној, па дефинишу емпатију као „когнитивну свјесност о унутрашњим стањима друге особе, тј. њеним мислима, осјећањима, опажањама и намјерама“, док други мисле обрнуто и истичу важност емоционалних процеса, те је дефинишу као „посредовану емотивну реакцију на другу особу, односно афективну емпатију (Хофман, 2003). Да би се дала потпуна дефиниција емпатије њом морају бити обухваћени како емоционални, односно афективни, тако и когнитивни аспекти. У складу са свим наведеним, емпатија се може дефинисати као

„сложени когнитивно-афективни феномен доживљавања и разумијевања свјесних и несвјесних стања друге особе, базиран на способностима да се сазнају туђа искуства“ (Вукосављевић-Гвозден, 2002, стр. 27).

Утицај методе увјеравања на развој самопоштовања и емпатије представља иновацију на пољу моралног васпитања, али и васпитања уопште у најширем смислу те ријечи. Метода увјеравања утиче на самопоштовање и емпатије.

Посебно треба истаћи да се до сада нико на нашим просторима није бавио експерименталним провјеравањем утицаја методе увјеравања на самопоштовање и емпатију, као и појединим аспектима њихове повезаности. Кроз ово експериментално истраживање ће се утврдити релације могућих утицаја као и то какву повезаност има метода моралног увјеравања са развојем самопоштовања и емпатије ученика основношколског узраста.

Утицај методе увјеравања на развој самопоштовања и емпатије не спомиње се нигде у литератури, па ће самим тиме овај рад имати своју иновативну вриједност. Наиме, елементи рада су распрострањени у многим публикацијама и дјелима. „Под увјеравањем разумијемо дјеловање не само на разум него и на емоционалну вољну сферу ученикове личности са сврхом да се изграде морални погледи и увјерења. У пракси моралног васпитања поучавање претходи увјеравању, припрема га и омогућује, а врло често и непосредно упућује на развијање увјерења, ако му наставник, васпитач да одређени емоционални колорит“ (Вукасовић, 1977, стр. 292).

Претпоставка је да ће се овим експерименталним истраживањем, барем симболично, допринијети проширењу васпитно-образовне теорије и праксе, у смислу идентификовања нових иновативних начина којима се постојећа пракса може унапређивати путем увјеравања ученика. Методе моралног васпитања су веома мало заступљене у литератури, а посебно њихова повезаност са одређеним квалитетима личности као што су самопоштовање и емпатија.

У циљу расвјетљавања теоријских полазишта утицаја методе увјеравања на развој самопоштовања и емпатије, у данашњим савременим условима образовања примијениће се теоријско и практично експериментално истраживање.

Друштвени значај овог истраживања огледа се у покушају да се развије иновација у оквиру утицаја методе увјеравања на развој самопоштовања и емпатије, у коме ће се доказати да постоји повезаност између методе увјеравања са развојем самопоштовања и емпатије. Истраживање треба бити подстицај, како за иновирање васпитно-образовног

процеса, тако и за даља теоријска и практична изучавања утицаја методе моралног увјеравања на развој самопоштовања и емпатије ученика основношколског узраста, али и њеног утицаја на остале особине и квалитет личности.

Научни значај огледа се и у тражењу и налажењу модела ефикасније комуникације, мотивацији за рад, емпатији, социјализацији, те већег нивоа самопоштовања. Ученике треба оспособљавати за јачање самопоштовања и развијати способности за непосредно уживљавање у емоционална стања, мишљење и понашање других особа (емпатија).

Школа је већ одавно постала васпитно-образовна установа која је значајан покретач друштвеног развоја и која ради најорганизованије и најсистематичније. Управо се данас тој школи, једном од најважнијих фактора васпитања, приспује да није доволно усмјерена на проблеме васпитне природе. Морално вапитање је једна од темељних одредница квалитетног и ефикасног васпитно-образовног процеса. Од метода васпитања, односно од метода моралног васпитања очекује се да допринесу бројним исходима: стварању слободне, емпатичне, креативне, стваралачке личности, отворене за сарадњу.

Позитивни ефекти досадашњих истраживања отварају нове и веће могућности, а све у циљу побољшања утицаја методе увјеравања, као и развоја ученика, у коме се огледа практичан значај овог истраживања.

Значај истраживања;
Преглед истраживања;
Радна хипотеза са циљем истраживања;
Материјал и метод рада;
Научни допринос истраживања.

Радна хипотеза са циљем истраживања

Претпостављамо се да метода увјеравања утиче на развој самопоштовања и емпатије ученика основне школе. Циљ експерименталног истраживања је да се утвдри да ли примјена различитих средстава у оквиру методе увјеравања доприноси развоју самопоштовања и емпатије. Појединачне (посебне) хипотезе истраживања су:

1. Претпоставља се да примјена средстава методе увјеравања доприноси већем нивоу самопоштовању ученика основношколског узраста;
2. Очекује се да примјена средстава методе увјеравања доприноси већем нивоу емпатије ученика основношколског узраста;
3. Примјена средстава методе увјеравања доприноси већем нивоу мотивисања ученика основношколског узраста за извршавање школских и ваншколских

обавеза;

4. Претпоставља се да примјена средстава методе увјеравања доприноси већем нивоу ангажовања ученика основношколског узраста у моралном понашању и дјеловању.

Материјал и метод рада

У проучавању и истраживању теоријских основа утицаја методе увјеравања на развој самопоштовања и емпатије користиће се следеће педагошке научно-истраживачке методе:

1. Метода теоријске анализе и синтезе,
2. Експериментална метода и
3. Сервеј – истраживачки метод.

Свако истраживање, па и ово полази од теоријских поставки и сазнања која су стечене у многим ранијим истраживањима. Да би се приступило одабраном проблему, потребно је што боље упознати област истраживања метода моралног васпитања и њиховог утицаја на развој самопоштовања и емпатије ученика основне школе, кроз проучавање литературе, дефинисање основних појмова и њихово довођење у међуоднос.

Анализирајући постојећа гледишта и теоријска разматрања о методама моралног васпитања (метода увјеравања) кандидат је концепирао теоријске основе, дефинисао основне појмове, сагледамо карактеристике и специфичности метода моралног васпитања и студиозније указао на везу методе увјеравања са осталим методама васпитања. Посебно ће се теоријски сагледати утицај методе увјеравања на развој самопоштовања и емпатије.

Теоријском анализом, не само да ће се вршити анализа постојећих сазнања, већ ће ова метода послужити за уопштавање резултата и извођење закључака. У овом раду примјениће се и експеримент са паралелним групама. Експериментални фактор је базиран на примјену средстава методе увјеравања које треба да допринесу већем нивоу самопоштовања и емпатије у експерименталној групи, док ће се у контролној групи радити уобичајено. Након одржаних вјежби, тј. дјеловања експерименталног фактора реализоваће се финално мјерење. Упоређивање остварених резултата у експерименталној у односу на контролну групу и у односу на иницијално стање омогућиће извођење закључака о утицају методе увјеравања на развој самопоштовања и емпатије.

Сервеј истраживачки метод биће у функцији испитивања ефекта дјеловања експерименталног фактора. Сервеј истраживачки метод у овом истраживању ће се користити у функцији експеримента, његовог правилног постављања и извођења исправних закључака у интерпретацији резултата истраживања.

Током истраживања ће се користити сљедеће истраживачке технике:

1. Анализа педагошке документације,
2. Скалирање,
3. Интервјуисање,
4. Социометрија.

Скалирање је техника којом ће се процијенити ставови и мишљење ученика. Интервјуисање је техника којом ће се утврдити ставови и мишљења саговорника са тачно одређеном сврхом и циљевима разговора, а са унапријед одређеним планом. Социометрија је је техника помоћу које се графички приказује комплетна структура односа у разреду. Током истраживања ће др користити сљедеће инструменти: тест мотивације, скале процјене за ученике и социометријски упитник.

Припремањем одговарајућих мјерних инструмената и вјежби за ученике у оквиру часова одјељенске заједнице, започет ће непосредна припрема за експеримент. Експериментално провјеравање ефикасности утицаја методе увјеравања на развој самопоштовања и емпатије ученика основношколског узраста ће се вршити у школској 2016/2017 године у Основној школи „Горњи Вакуф“ из Горњег Вакуфа – Ускопља.

Истраживање ће бити реализовано у четири етапе. У првој етапи спровешће се испитивање ставова ученика контролних и експерименталних група, с иљем уједначавања група. Инструмент ће бити примјењен на узорку од 250 ученика *Основне школе „Горњи Вакуф“ и Основне школе „Ускопље“*. Утврђивање карактеристика истраживачког инструмента извршиће се примјеном статистичког софтвера *SPSS for Windows*. Ова етапа реализоват ће се у мјесецу септембру 2016. године. Друга етапа се надовезује на прву. На основу резултата квантитативног истраживања усљедила би израда модела, радионица и примјена фокус група. Трећа етапа је примјена експерименталног фактора у експерименталној групи, док би се рад у контролним одјељењима одвијао на уобичајен (традиционалан) начин. Ова етапа би се одвијала на основу континуиране и интензивиране примјене експерименталног програма у трајању, најмање, једног полуодишта.

Четврта етапа истраживања је прикупљања, анализе и евалуације резултата експерименталног истраживања, односно то је фаза финалних мјерења. Четврта фаза је планирана за крај школске 2016/2017 године.

Научни допринос истраживања

Ово експериментално истраживање има научни значај. Примјена експерименталног програма доприњеће квалитету васпитно-образовног процеса. Експериментални програм ће бити новина, како за педагошку теорију, тако и за васпитно-образовну праксу. Биће то и директна помоћ наставницима реализаторима експерименталног програма у оспособљавању за унапређивање примјене метода васпитања, односно метода моралног васпитања, посебно у смислу примјене методе увјеравања. Експериметални програм ће обухватити различита средства која су адекватна за примјену у оквиру методе увјеравања. Еспериментални утицај програма у трајању од једне школске године треба да дорпинесе већим ефектима у процјени самопоштовања и емпатије ученике. Ученици који имају виши ниво самопоштовања и емпатије компетенији су за веће ангажовање у васпитно-образовном, посебно наставном процесу. Такви ученици лакше успостављају партнерске односе са наставником, што омогућава развој еманципаторског васпитања.

3. ОЦЛЕНА И ПРИЈЕДЛОГ

Научне и стручне квалификације кандидата Емира Синана нису упитне, видљиве су из биографије и библиографије кандидата. Својим радовима и професионалним дјеловањем у васпитно-образовним институцијама и невладином сектору завређује могућност даљег научног развоја и напредовања кроз израду докторске дисертације.

Научна или практична оправданост предложеног експерименталног истраживања и резултати који се могу очекивати оправдавају одобравање тезе, посебно због тога што метода увјеравања није третирана у експерименталним условима. Стога се очекује да мр Емир Синан идентификује средства методе увјеравања, као и начине којима метода увјеравања развија самопоштовање и емпатију ученика.

Метод истраживања је експеримент с паралелним групама. Такав методолошки приступ није споран у педагошкој науци. Поред експерименталног метода, користиће се и друге научно-истраживачке методе и примјениће се адекватни рачунарско-статистички показатељи.

Комисија сматра да су кандидат мр Емир Сина и предложена тема подобни за израду дисертације. Стога предлажемо да се кандидату одобри израда тезе под насловом Утицај

*методе увјеравања на развој самопоштовања и емпатије и да се за ментора именује проф.
др Бране Микановић, ванредни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој
Луци.*

Кратка оцјена о научним и стручним квалификацијама кандидата тј. о његовим способностима да приступи изради дисертације;

Научна или практична оправданост предложених истраживања и резултати који се могу очекивати;

Мишљење о предложеном методи истраживања;

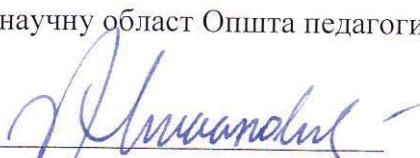
Уколико комисија сматра да кандидат не посједује одговарајуће научне и стручне квалификације, да неке претпоставке кандидата у вези пријављене дисертације нису тачне или је предложен метод рада неадекватан, исти треба детаљно образложити.

Приједлог са образложеном оцјеном о подобности теме и кандидата (Обавезно написати оцјену да ли су тема и кандидат подобни или не)

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

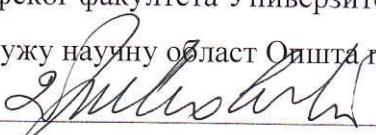
1. Проф. др Бране Микановић, ванредни професор

Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци,
биран у ужу научну област Општа педагогија –
предсједник

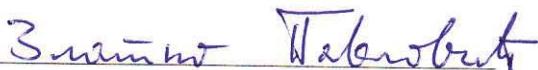
2. Проф. др Драго Бранковић, професор емеритус

Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци,
биран у ужу научну област Општа педагогија, члан;

3. Проф. др Златко Павловић, ванредни професор на

Филозофском факултету Универзитета у Источном
Сарајеву, биран у ужу научну област Општа педагогија,
члан.

4. Доц. др Ђорђе Чекрлија, Филозофски факултет

Универзитета у Бањој Луци, биран у уже научне области
Психологија личности и Психометрија, члан

ИЗДВОЕНО МИШЉЕЊЕ: Члан комисије који не жели да потпише извјештај јер се не слаже са мишљењем већине члanova комисије, дужан је да унесе у извјештај образложение, односно разлоге због којих не жели да потпише извјештај.